

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การสร้างคนให้มีคุณภาพด้วยการลงทุนด้านปัญญาและการศึกษา คือ รากฐานที่สำคัญการนำพาประเทศชาติบ้านเมืองให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้า การศึกษาคควรเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้ทุกระบบ คือ การเตรียมเยาวชนสำหรับอนาคตให้เป็นกำลังคนที่มีศักยภาพในอนาคต การให้การศึกษที่สอดคล้องกับเป้าหมายจึงต้องให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ในชีวิตจริง สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ เพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันในอนาคตโดยเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเกิดจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน สนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคุณภาพให้สูงขึ้นตรงตามสภาพความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนาโดยผ่านครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งได้มีการพัฒนาระบบการปฏิบัติงานศึกษา ค้นคว้า เทคนิควิธีการควบคุมคุณภาพ การกำกับ ติดตาม ทบทวน สะท้อนผลการปฏิบัติวิธีการนิเทศทั้งระบบ การนิเทศภายในและภายนอกให้มีประสิทธิภาพ ร่วมวินิจฉัยปัญหา ร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ดำรงรักษาไว้ และยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้นอยู่เสมอ

ปัญหาหลักที่ประเทศไทยต้องเร่งแก้ไขในการยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับพื้นฐานอย่างทั่วถึง ซึ่งปัจจุบันกำลังประสบปัญหาด้านคุณภาพอย่างรุนแรง ดังที่สะท้อนให้เห็นจากคะแนนสอบที่ตกต่ำของเด็กไทยในการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในระดับชาติ เช่น NT (National Test) LNR (Literacy, Numeracy, Reasoning Abilities) O-NET (Ordinary National Educational Test) และการทดสอบระดับนานาชาติ เช่น PISA (Program me for International Assessment) TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) การศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินไป

อย่างถูกต้องทางบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานทางวิชาการมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามสำคัญทางนโยบายว่าโครงสร้างการบริหารจัดการระบบการศึกษาที่ก่อให้เกิดคุณภาพ โดยวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนจะต้องเน้นที่เรื่องกลไกความรับผิดชอบที่ผูกกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (Accountability) และความมีอิสระในการบริหารจัดการของโรงเรียนในเรื่องหลักสูตร และกระทรวงศึกษาธิการ (2556, หน้า 3) ได้มีนโยบายการรวมพลังยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยให้เร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องโดยให้มีการเชื่อมโยงกันทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 รวมทั้งการพัฒนาครูและพัฒนาระบบการทดสอบการวัดและประเมินผลที่ได้มาตรฐาน เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับการศึกษาในทุกๆระดับชั้น มุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556, หน้า 13)

กระบวนการนิเทศเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การนิเทศเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการศึกษาที่มุ่งปรับปรุงกระบวนการสอน กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน และส่งเสริมพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและโรงเรียนมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการยกระดับโรงเรียน การนิเทศมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่งในบางครั้งแม้ครูจะได้ใช้ความสามารถในการจัดกิจกรรมตามที่วางแผนไว้แล้วก็ตาม อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างขาดตกบกพร่อง ทำให้การสอนขาดความสมบูรณ์ ดังนั้นหากมีบุคคลอื่นได้ชี้แนะ แนะนำให้ความช่วยเหลือก็ย่อมเกิดผลดี การนิเทศจึงเปรียบเหมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพ การสอนของครูและเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนในการพัฒนาการศึกษา การสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและยังเป็นการสร้างความตระหนักให้กับครูถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถแก้ไข

ปัญหาได้และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายใต้ระบบการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนางานด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทัศนะของ สุมน อมรวิวัฒน์ (2554, หน้า 1 – 3) ที่ว่าการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาและแนวทางปฏิรูปรอบสองยังคงมีความพยายามปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ของคนไทยซึ่งเพิ่งเล็งไปที่การพัฒนาครูและคุณภาพการศึกษาตลอดจนระบบการบริหารแต่สิ่งที่เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เพื่อให้ครูสามารถดำเนินงานต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงหลายเรื่อง คือระบบการนิเทศ รูปแบบการนิเทศ ลักษณะการนิเทศ ผู้นิเทศ และควรมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา สอดคล้องกับ สุภาภรณ์ กิตติรัชดานนท์ (2551, หน้า 77 – 79) ที่เห็นว่าควรจัดให้มีระบบการนิเทศขึ้นเพราะถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาพึงมีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศการศึกษาทั้งการนิเทศการศึกษาจากภายนอกและการนิเทศภายใน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การนิเทศการศึกษาจากบุคคลภายนอกทั้งศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษาจะมีบทบาทเพียงเป็นผู้กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมและดำเนินการนิเทศ เพื่อให้เกิดการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งการนิเทศการศึกษาในอนาคต ควรเป็นการนิเทศที่ครูสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้จากสื่อหรือนวัตกรรมการนิเทศที่ทันสมัย หลากหลาย เป็นรูปธรรมที่ครูสามารถเลือกใช้ตามความต้องการหรือปัญหาที่ตนเองมีอยู่และควรมีการนำเอารูปแบบการบริหารจัดการแนวใหม่ของภาคเอกชน ที่ประสบความสำเร็จเข้ามาประยุกต์ใช้ เน้นการนิเทศภายในโดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ ก็จะทำให้การนิเทศการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุว่า การนิเทศการศึกษาเป็นวิชาชีพหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือครูในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งหมายถึงหลักสูตรการสอนก็มีการพัฒนาอยู่ทุกระยะเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังขยายวงกว้างขึ้นจากห้องเรียนสู่ชุมชนและสังคมภายนอกด้วย ดังนั้นครูผู้สอนก็ต้องการความช่วยเหลือในด้านการเรียนการสอน รวมถึงกระบวนทัศน์ในการทำงานที่จะปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับวิชาชีพนี้เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการจัดตั้งหน่วยงานศึกษานิเทศก์ขึ้นใน ปี พ.ศ. 2496 และต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนหน่วยงานใหม่ในกระทรวงศึกษาธิการหลายครั้ง แต่ยังคงหน่วยศึกษานิเทศก์ ไว้ให้ดูแลให้คำปรึกษา

แนะนำ ช่วยเหลือ ครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเรื่อยมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, หน้า 5)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยถือเป็นวัยที่สำคัญแห่งการเรียนรู้ เป็นวัยที่จำเป็นต้องปูพื้นฐานเพื่อให้สามารถเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กที่ได้เรียนรู้การอ่านอย่างดี ในระยะแรกเริ่มมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในโรงเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ ในทักษะการอ่านซึ่งส่งผลกระทบต่อในด้านอื่นๆ ของการศึกษา Rod Paige (2004, p. 20) ให้ความเห็นว่า เด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตทุกด้าน ทั้งร่างกาย สังคม จิตใจและสติปัญญา เป็นช่วงเวลาโอกาสของการเรียนรู้เปิดกว้างเต็มที่ ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ในช่วงวัยที่เหมาะสม ผ่านช่วงเวลาที่ดีที่สุดของการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ไปแล้ว การพัฒนาในภายหลังจะทำได้ค่อนข้างยาก สอดคล้องกับ พรพิไล เลิศวิชา และอัศรภูมิ จารุภากร (2552, หน้า 25) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของสมองในช่วงวัยนี้ มีลักษณะที่โดดเด่น คือ สร้างสรรค์มีเสถียรภาพและมีชีวิตชีวามากที่สุดซึ่ง ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2552, หน้า 1) ได้ให้ความเห็นว่า พัฒนาการในช่วงปฐมวัยนี้ถือเป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุด ความสามารถของครูผู้สอนระดับปฐมวัยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา ชี้นำ แนะนำ เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ดี มีคุณภาพสามารถส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีคุณภาพตามไปด้วยพื้นฐานการเลี้ยงดูและการอบรมในวัยเด็กปฐมวัยสำคัญมากซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการ บุคลิกภาพ นิสัย อารมณ์ และทัศนคติเมื่อเด็กโตขึ้นในตนเองเดียวกัน สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2550, หน้า 91) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพต้องประกอบด้วย กระบวนการสำคัญ 3 ประการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศการศึกษา กระบวนการทั้งสามมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และต้องดำเนินการให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน จึงจะทำให้คุณภาพการศึกษาบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการเพราะการจัดการศึกษาปฐมวัยมีลักษณะการจัดที่แตกต่างจากการจัดการศึกษาระดับอื่น เป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กในระยะเวลาที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันของครูกับบุคลากรทางการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือครู ให้ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้สูงสุดตามวัยซึ่งเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาศักยภาพเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักที่ต้องพัฒนางานการจัดการเรียนรู้หรืองานวิชาการ เพื่อให้

หน่วยงานของต้นจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องมีโครงการสร้างรูปแบบการนิเทศ เพื่อพัฒนาครูในด้านเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ การแก้ปัญหาต่างๆ และการสร้างขวัญกำลังใจให้กับครู การนิเทศจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัย คุณภาพของการศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต นานาประเทศต่างเล็งเห็นความสำคัญของคุณภาพการศึกษาปฐมวัยซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้การศึกษาที่ดีเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างดีด้วย ดังตัวอย่างขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-Operation and Development : OECD) ซึ่งเป็นองค์กรที่ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในทวีปยุโรป โดยมีประเทศที่พัฒนาแล้วในทวีปอเมริกาและเอเชียร่วมเป็นสมาชิกด้วย องค์กรนี้เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิก มีความเติบโตทางเศรษฐกิจ มีแรงงานอาชีพและมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น สามารถขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคงในระหว่างการค้าและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และให้ประเทศสมาชิกมีส่วนร่วมเกี่ยวเนื่องกันทางการค้าในรูปแบบภาคีและปราศจากการกีดกันใดๆ ต่อมาภารกิจของ OECD ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การวิเคราะห์ แนวทางที่นโยบายต่างๆ จะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก และกับประเทศ ภายนอกกลุ่ม และแนวนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือแนวนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ในปี ค.ศ. 2006 คณะกรรมการการศึกษาของ OECD (OECD Education Committee) ได้เสนอนโยบาย 10 ด้านเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย (OECD, 2006, pp. 5 – 7) มีสาระสำคัญ คือ ให้ประเทศสมาชิกเข้าร่วมเป็นสังคมแห่งการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยเน้นการดูแลและพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดโดย คำนึงถึงความพร้อมและการเรียนรู้ตามธรรมชาติ จัดให้มีระบบประกันคุณภาพ พัฒนาแนวปฏิบัติและหลักสูตรมาตรฐานสำหรับการศึกษาและการดูแลเด็กปฐมวัย และให้มีการลงทุนและระดมทรัพยากรเพื่อให้บริการการศึกษาได้อย่างหลากหลายและมีคุณภาพ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มประเทศสมาชิกของ OECD เล็งเห็นว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพประชากร ของทุกประเทศและของสังคมโลก ซึ่งจะเห็นว่าการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากการเป็นรากฐานของการศึกษา ตลอดชีวิตในการดูแลเด็กปฐมวัย และหลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นสมควรที่จะมีผู้นิเทศ ติดตาม ที่มีคุณภาพและมีพลังอำนาจซึ่งผู้บริหารหรือผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ ติดตาม ควรได้รับการพัฒนาทักษะการนิเทศ

(Joseph J. Caruso, M. Temple Fawcett, 2007, p. preface) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ที่ได้ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาว่า ผู้บริหารจะต้องหาวิธีการ นิเทศติดตามที่เหมาะสม ครูให้การยอมรับและไม่รู้สึกที่กำลังถูกบังคับ มีวิธีการนิเทศ โดยสนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือครูได้ โดยการเตรียมการต่างๆ ร่วมกับครู วินิจฉัยปัญหาและร่วมกันวางแผนปรับปรุงแก้ไข เสนอแนะการจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้สื่อต่างๆ ร่วมกันประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งไม่ทำให้ครูเข้าใจว่าเป็นการประเมินตัวครู ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูหรือคุณภาพของผู้เรียนนั้นทุกฝ่ายจะต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญและสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ ทั้งครูและผู้นิเทศจะดำเนินการไปในฐานะเพื่อนร่วมวิชาชีพ ตลอดเวลา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1, 2557, หน้า 2 - 3) และจากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (แอน สุขจิระ, 2558, หน้า 7) ที่พบว่า สภาพปัญหาทางการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดประสบการณ์การศึกษาปฐมวัย ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการและด้านการนิเทศภายใน สอดคล้องกับในบริบทการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย จากรายงานประจำปี 2558 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ได้นำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่ส่งผลให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม ไม่ทั่วถึงมาจากพื้นที่ในการให้บริการกว้าง จำนวนโรงเรียนในสังกัดมีมาก ที่ตั้ง กระจายห่างและจำนวนศึกษานิเทศก์มีจำกัด ประกอบกับมีภารกิจหลายด้าน จึงทำให้ขาดการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการนิเทศภายใน ทำให้การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพในบางด้าน ดังนั้น การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจึงเป็นประเด็นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ, 2558, หน้า 41) และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม พ.ศ. 2554 - 2557 ของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัย โดยสำนักงานรับรองและประเมินมาตรฐานการศึกษาขององค์การมหาชน จำแนกตามระดับคุณภาพ พบว่ามี สถานศึกษาอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก จำนวน 9,415 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34 ระดับคุณภาพดี จำนวน 14,276 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51 ระดับคุณภาพพอใช้ จำนวน 2,453 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 9 ระดับคุณภาพต้อง

ปรับปรุงเร่งด่วน จำนวน 12 แห่ง โดยสถานศึกษา จำนวน 24 แห่ง มีข้อมูลผลการประเมิน ไม่สมบูรณ์ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2558, หน้า 7)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญกับการพัฒนาการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาทิศทางของการนิเทศการศึกษาปฐมวัยเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม การเมือง การศึกษาที่เปลี่ยนไป ประกอบกับสภาพการบริหารแผนการนิเทศในปัจจุบัน ยังขาดวิธีบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นภาพรวมของการพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกด้าน ตลอดจนการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการบริหารจัดการ ไม่สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ครอบคลุมทั่วถึง ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ขาดแคลนบุคลากรด้านการนิเทศ ขาดการประสานงานต่อเนื่อง การใช้การวิจัยในการพัฒนายังมีน้อย ไม่สามารถนำแผนการนิเทศไปใช้ได้เต็มที่ ขาดนโยบายหรือทิศทางในอนาคต การนิเทศในปัจจุบันจึงยังไม่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาปฐมวัยอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอนาคตที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาปฐมวัย ซึ่งอนาคตเป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร การกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ อีกทั้งการศึกษาอนาคตเกี่ยวกับการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยข้อมูลยังน้อย การนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยขาดความชัดเจนที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาข้อมูลอนาคตมาใช้ในการวางแผนโดยใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการนำความรู้ใหม่ๆ ให้กับระบบและองค์กรด้านการนิเทศการศึกษาปฐมวัย ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญสูงขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดเรื่องสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตั้งความหวังและมุ่งเน้นต้องการแก้ไขปัญหาคนขาดวินัย การบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาด โดยปัญหาคนขาดวินัยไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการบอกให้คนเปลี่ยนอุปนิสัย ดังนั้นจะต้องแก้ไขด้วยวิธีการปลูกฝังความมีวินัยตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน โดยต้องทำการปฏิรูปการศึกษา การสร้างคนให้มีวินัยให้มีจิตสาธารณะเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 54 รัฐธรรมนูญต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาว่า พฤติกรรมต้องปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย ทำให้เด็กสามารถเรียน

ได้ตามความถนัด รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่งเพื่อพัฒนา ร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพได้มาตรฐานสากลทั้งนี้ ตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, หน้า 14) และในยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580)

ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่นๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, หน้า 9)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยโดยกระบวนการนิเทศจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นช่วงวัยที่พัฒนาการด้านสมองและการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดในชีวิต เป็นช่วงที่ให้ผลของการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มศักยภาพ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่พึงจะได้รับสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการพัฒนา คุ้มครอง ตลอดจนมีส่วนร่วมต่างๆ เป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว สร้างรากฐานของชีวิตเพราะเป็นช่วงวัยที่ต้องการปลูกฝังและบ่มเพาะเป็นพิเศษ เป็นการสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายในเรื่องการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาทิศทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาทั้งในระดับ

ปฏิบัติและระดับนโยบายได้ใช้เป็นแนวทางและกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการ
 นิเทศการศึกษาปฐมวัยเพื่อส่งผลให้การจัดการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพและมาตรฐาน
 การศึกษาภายใต้บริบทและสภาพของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละพื้นที่ต่อไป

คำถามของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีคำถามที่ต้องการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้
 ทิศทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในทศวรรษหน้า
 พ.ศ. 2560 – 2569) ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ ควรเป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้
 หลักการนิเทศ จุดมุ่งหมายการนิเทศ บทบาทผู้นิเทศ ขอบข่ายของการนิเทศ รูปแบบของ
 การนิเทศ เทคนิคการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพอนาคตทิศทางของการนิเทศ
 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560 – 2569)

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษภาพอนาคตทิศทางของการนิเทศเพื่อพัฒนา
 คุณภาพการศึกษาปฐมวัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560 – 2569) ซึ่งมีความสำคัญต่อการ
 จัดการศึกษา ดังนี้

1. ทำให้ทราบแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้สารสนเทศที่ดีและเป็น
 ประโยชน์ต่อผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษา ศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษา
 ผู้บริหารและครูปฐมวัย ในการที่จะปรับปรุงพัฒนาการนิเทศการศึกษา ให้สอดคล้องกับ
 ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนก้าวทันความเปลี่ยนแปลง
 ของโลก

2. ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารระดับสูงในการใช้เป็นข้อมูลวางแผนและนโยบายรวมถึงกำหนดแนวทาง หรือมาตรการที่จะปรับปรุงแก้ไขการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิจัย ภาพอนาคตทิศทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560 – 2569) โดยใช้กระบวนการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค อีดีเอฟอาร์ (Ethnographic Delphi Future Research : EDFR) โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขต ดังนี้

1. การกำหนดผู้เชี่ยวชาญ

1.1 คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ เป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิ ความสามารถและประสบการณ์สูง เป็นผู้บริหารระดับนโยบายทางการศึกษา ผู้บริหารการนิเทศ คณะทำงานด้านการนิเทศการศึกษา และนักการศึกษาทางการศึกษาปฐมวัย ที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับ

1.2 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ กำหนดจำนวนโดยอิงตามเกณฑ์ขั้นต่ำ (Thomas T. Macmillan, อ้างถึงใน ชนิตา รัชกุลพลเมือง, 2553, หน้า 65) และในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดไว้จำนวน 21 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 7 คน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงทางการนิเทศการศึกษาปฐมวัย และกลุ่มที่ 3 นักการศึกษาทางการศึกษาปฐมวัยโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การนิเทศการศึกษาปฐมวัยครอบคลุมมิติต่างๆ ได้แก่ หลักการนิเทศ จุดมุ่งหมายการนิเทศ บทบาทผู้นิเทศ ขอบข่ายของการนิเทศ รูปแบบของการนิเทศ เทคนิคการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ

3. ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต (Future Research) มุ่งศึกษาทิศทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยแบบอีดีเอฟอาร์ (Ethnographic Delphi Future Research : EDFR)

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการศึกษาวิจัย อยู่ในระหว่าง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ถึง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบของการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560 – 2569) ที่ค้นพบมีความหลากหลายและปรับเปลี่ยนตาม ช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป ที่สำคัญพอประมวลได้ 3 ประเด็นหลัก ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. ทิศทางการนิเทศการศึกษา หมายถึง สภาพการณ์ในอนาคต การศึกษา เพื่อจะทราบหรือคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับทิศทาง แนวปฏิบัติและผลงานของการนิเทศ การจัดการศึกษาปฐมวัย ใน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมายการนิเทศ 3) บทบาทผู้นิเทศ 4) ขอบข่ายของการนิเทศ 5) รูปแบบของการนิเทศ 6) เทคนิคการนิเทศ และ 7) การประเมินผลการศึกษา

1.1 หลักการนิเทศ หมายถึง หลักยึดเป็นแนวปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งการดำเนินงานนั้นจะกระทำผ่านครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.2 จุดมุ่งหมายการนิเทศ หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือผลลัพธ์การทำงาน ที่มุ่งสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งจะยังผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และการพัฒนากลุ่มคนผู้ร่วมงาน กระบวนการทำงาน เป็นไปในลักษณะที่ก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์อันดีปราศจากความขัดแย้งเพื่อให้บรรลุ เป้าประสงค์ของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

1.3 บทบาทผู้นิเทศ หมายถึง การทำหน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา โดยมี บทบาท หน้าที่ในการให้การช่วยเหลือครูในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับครู และการ สนับสนุนด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การกำกับ ติดตามการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และการเป็น ผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

1.4 ขอบข่ายของการนิเทศ หมายถึง กรอบของภารกิจการศึกษา การศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วยการพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู การ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การสนับสนุนเครื่องมือ สื่อและอุปกรณ์การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนางานสนับสนุนวิชาการ และการดำเนินงานตามนโยบาย

1.5 รูปแบบของการนิเทศ หมายถึง วิธีการที่ผู้นิเทศใช้ในการนิเทศ การศึกษาซึ่งมี 4 ลักษณะ คือ การนิเทศรายบุคคล การนิเทศแบบรายกลุ่ม การนิเทศแบบ ให้ศึกษาด้วยตนเอง และการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา

1.6 เทคนิคการนิเทศ หมายถึง แบบแผนหรือวิธีการของการนิเทศ การศึกษาปฐมวัยที่จัดลำดับไว้อย่างต่อเนื่องเป็นระเบียบแบบแผน มีลำดับขั้นตอนในการ ดำเนินงานไว้ชัดเจน มีเหตุผลและสามารถดำเนินการได้

1.7 การประเมินผลการนิเทศ หมายถึง กระบวนการในการตัดสินคุณค่า คุณประโยชน์ให้กับผลการนิเทศ โดยนำผลที่ได้จากการวัดมาพิจารณาตัดสินเทียบกับ เกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่ามีคุณภาพเพียงใด

2. การนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การให้ คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหรือ ความกระจ่าง ตลอดจนการประสานงานกัน ระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนปฐมวัย เพื่อให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย

3. การศึกษาปฐมวัย หมายถึง กระบวนการในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม และพัฒนาเด็กที่อยู่ในวัยเด็กตอนต้นครอบคลุมตั้งแต่วัยทารกจนถึงอายุหกปี

4. ทศวรรษหน้า หมายถึง ช่วงระยะเวลา 10 ปี โดยเริ่มนับจากปี พ.ศ. 2560 สิ้นสุดปี พ.ศ. 2569 (ค.ศ. 2017 – 2026)

5. ผู้นิเทศ หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คีษานิเทศก์ และครูปฐมวัย โดยมีบทบาทในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้ความช่วยเหลือครูปฐมวัย ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ปฐมวัย

6. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นผู้มี ประสบการณ์การทำงานในบริบทงานที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงทางการนิเทศการศึกษาปฐมวัย และกลุ่ม นักการศึกษาทางการศึกษาปฐมวัย